

Abstract Laura Le Noir, WTA NL-VL Monumenten-studieprijs

Materialen en technieken in historische metselwerkconstructies tussen 1830 en 1945

Nagenoeg de helft van de bakstenen gebouwen opgetrokken voor de 20ste eeuw beschikt nog over gevels in hun originele toestand. De manier waarop deze gevels zijn opgebouwd verschilt enorm met de huidige bouwpraktijk, niet alleen architectonisch maar ook op het gebied van materiaaltoepassing en wijze van uitvoering. 19de- en 20ste-eeuwse gebouwen schieten dan ook vaak tekort aan de huidige verwachtingen van de bewoners en gebruikers. De wensen en eisen voor het binnenklimaat komen steeds hoger te liggen wat maakt dat meer en meer gebouwen moeten aangepast worden. De renovatie, het herstel en het onderhoud van historische gebouwen dienen bepaald te worden aan de hand van de specifieke kenmerken van de constructie. Vooral voor het bouwfysisch conformeren van gebouwen met erfgoedwaarde is specifieke kennis over de opbouw en materiële aard van het metselwerk essentieel. Een energetische renovatie zorgt immers voor gewijzigde fysische omstandigheden van de 'oorspronkelijke' materialen van het gebouw. Die wijziging in omstandigheid kan een verbetering inhouden, maar evengoed ongewenste effecten teweegbrengen.

Bij bestaande gebouwen wordt men vaak geconfronteerd met grote onzekerheden over deze oorspronkelijke materialen. Hoe is de muur opgebouwd en wat zijn de materiaaleigenschappen? Vaak is het niet gekend wat men juist aan het renoveren is, en bijgevolg ook niet wat de risico's zijn. Wanneer voor historische gevels een (ingrijpende energetische) renovatie wordt overwogen, blijkt dat er in praktijk nagenoeg geen duidelijke richtlijnen zijn. Renovatiestrategieën worden al te vaak via trial-and-error op erfgoed uitgeprobeerd, of ze worden toegepast op basis van ervaringen vanuit andere projecten. De beperkte kennis over de constructie zelf vormt de basis voor deze problematische aanpak. In België is bijna geen documentatie omtrent de opbouw van massieve metselwerkconstructies voorhanden. Er bestaan geen overzichtswerken met plannen van historische gebouwen, er zijn nagenoeg geen publicaties die het exemplarisch karakter van een specifiek project overstijgen. Bovendien is het ook voor stabiliteitstechnische aspecten, brandveiligheid, akoestiek etc. van belang om inzicht te hebben in historische bouwmethododes.

Dit onderzoek heeft als doel te achterhalen hoe 19de- en 20ste-eeuwse gevels typisch zijn opgebouwd. Welke materialen werden gebruikt? Welke onregelmatigheden of schadepatronen komen voor? Zijn er uiterlijke kenmerken, dateringen, geografische aspecten enz. die een bepaald type gevel doen vermoeden? Deze scriptie heeft kortom de ambitie een duidelijk gestructureerd naslagwerk te bieden dat kan dienen als handboek om de Vlaamse historische gevel te doorgronden. Voor dit onderzoek liggen zowel literaire als materiële bronnen aan de basis. Informatie werd verworven in een studie van traktaten, handboeken, bestekken en andere publicaties, aangevuld en vergeleken met planmateriaal en onderzoeksrapporten van bestaande gebouwen.